

ґрунтується на емпіричних даних, думках, власному досвіді використання товару чи послуги.

Прикладом горизонтальних корпоративних взаємовідносин є діяльність компанії «Чумак», яка активно співпрацює зі своїми конкурентами. Для американської компанії «Бунге» на заводі компанії «Чумак» виготовляється соняшникова олія, яка розливається в пляшки і продається в країнах СНД під ТМ «Ідеал». Саме компанія «Бунге» є основним конкурентом компанії «Чумак» на українському ринку соняшникової олії і володіє ТМ «Олейна». Також «Чумак» виготовляє кетчупи для компанії Unilever (ТМ «Calve») на своїх виробничих лініях, хоча «Calve» є її прямим конкурентом на ринку кетчупів і майонезу.

Внутрішні взаємовідносини допомагають підприємствам плідно працювати на ринку. Корпорація «Рідна Марка» — це група компаній, яка виробляє для українських споживачів різні продукти харчування, що відповідають світовим стандартам якості. Під ТМ «Рідна Марка» поєднані різні бренди Групи «Укрпромінвест», під якими виробляються різні продукти харчування, пов'язані між собою однією принциповою характеристикою: усі вони надають українському споживачеві не просто високоякісний продукт, а й якісно нову культуру споживання. У даному випадку співпала спільність ринкових пріоритетів компанії з пріоритетами її споживачів.

Незважаючи на безумовну ефективність стратегії маркетингу відносин, існують певні обмеження щодо її впровадження: фірма, яка намагається будувати відносини, зазвичай призначає преміальну ціну і тому стає

уразливою для цінової конкуренції з боку більш дешевих постачальників; деякі споживачі можуть не схотіти добровільної залежності від одного постачальника; споживачі можуть розміщувати прості у виконанні замовлення у конкурентів з більш низькими цінами, а складні доручати фірмі з високою якістю сервісу; в окремих випадках може не бути взаємної вигоди для покупця і продавця [4].

Висновки. Глобальна конкуренція ставить такі вимоги, які перевищують можливості окремої компанії. Багато компаній вимушені співпрацювати, щоб отримати невістачаючі для конкуренції ресурси, розділити фінансовий ризик зі своїми партнерами, одержати доступ до ринків тощо. Тому використання стратегії відносин може значно полегшити їм досягнення цих цілей.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бутусов Ю.* «Фокстрот» — новая корпоративная философия // Маркетинг и реклама. — 2003. — №9. — с.14—16.
2. *Дэй Д.* Стратегический маркетинг. — М.: Изд-во Эксмо, 2003. — 640 с.З. *Кревенс Д.* Стратегический маркетинг — М.: Издат. дом «Вильямс»; 2003. — 752 с.
3. *Ламбен Жан-Жак* Менеджмент, ориентированный на рынок / Пер. с англ. под ред. В.Б. Колчанова. — СПб.: Питер, 2008. — 800 с.: ил. — (Серия «Классика МВА»).

Надійшла до редколегії 20.02.2009 р.

УДК 658.14 17

М.М Бердар., к.е.н., доцент,
Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка
Т.Г. Гелетій, аспірант
Національний університет харчових
технологій

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розкрито класифікацію джерел формування фінансових ресурсів підприємства. В результаті проведеного дослідження виявлено шляхи покращення управління формуванням фінансовими ресурсами підприємства в умовах становлення і розвитку ринкових відносин.

Ключові слова: фінансові ресурси, джерела фінансових ресурсів, власні кошти, залучені кошти, амортизаційні відрахування, прибуток, кредит.

Вступ. Фінансові ресурси підприємства матеріальна основа процесу розширеного відтворення. З їх допомогою забезпечується поточна фінансово-господарська діяльність підприємства, здійснюються розрахунки з контрагентами і співробітниками. У процесі формування фінансових ресурсів важливе значення має структура їхніх джерел. Підвищення питомої ваги власних коштів позитивно впливає на фінансово-господарську діяльність підприємства.

Фінансові ресурси підприємства забезпечують безперервність процесу виробництва та реалізації

The article classification of sources of forming of financial resources of enterprise is exposed. As a result of the conducted research found out the ways of improvement of management forming of enterprise financial resources in the conditions of becoming and development of market relations.

Key words: financial resources, sources of financial resources, own money, attracted money, depreciation decrees, income, credit.

продукції. Не потребує доведення той факт, що розвиток підприємництва неможливий без надходження фінансових ресурсів, які формуються з різних джерел. При цьому важливе значення має оптимальне визначення їхньої структури, що сприяє мінімізації залучення додаткових фінансових ресурсів за рахунок кредитів. Відомо, що висока питома вага залучених ресурсів ускладнює фінансову діяльність підприємств і потребує додаткових витрат на сплату відсотків за банківські кредити, дивідендів на акції, процентів на облігації, зменшує ліквідність балансу підприємств. Це обумов-

лює необхідність у кожному конкретному випадку глибоко обґрунтовувати доцільність залучення запозичених фінансових ресурсів у господарську діяльність підприємств. Для забезпечення економічного зростання як на макро-, так і на мікрорівні, підприємство повинно виважено управляти фінансовими ресурсами, зокрема ефективно їх формувати та використовувати. Адже саме від цього залежить фінансова стабільність держави. За сучасних умов значно підвищуються вимоги до ефективного управління фінансовими ресурсами. Від того, наскільки ефективно і доцільно вони трансформуються в основні засоби і оборотні активи, залежить фінансова успішність підприємства в цілому, його власників і працівників.

В Україні проблеми формування фінансових ресурсів висвітлено в працях вітчизняних вчених: В.Г. Белоліпецький, В.М. Колчіна, В.М. Родіонова, Д.С. Моляков, Н.Є. Заєць, В.М. Родіонової, А.М. Поддєрьогіна та інших.

Постановка завдання. Основними завданнями, які ставилися авторами даної статті є:

виявити основні джерела формування фінансових ресурсів;

з'ясувати оптимальну структуру джерел формування фінансових ресурсів підприємства.

Результати. Первісне формування фінансових ресурсів відбувається в момент заснування підприємства, коли створюється статутний капітал. За рахунок статутного капіталу формуються основні засоби і оборотні активи, які необхідні для організації процесу виробництва. Вартість придбаних основних засобів і оборотних активів і являють собою статутний капітал. Його джерелами виступають акціонерний капітал, який формується за рахунок випуску і реалізації акцій, пайові внески членів кооперативів, галузеві грошові кошти (при збереженні галузевих структур), бюджетні кошти.

В економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення складу джерел формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Так, Белоліпецький В.Г. вважає, що джерела фінансових ресурсів поділяються на внутрішні (чистий прибуток, амортизація), зовнішні (внески учасників і засновників) і позикові (кредити банків, позики інших суб'єктів ринку, кошти від операцій з борговими цінними паперами, кредиторська заборгованість) [1, с. 65]. Наведена класифікація значно скорочує розмір фінансових ресурсів. Колчіна В.М. доповнює перелік джерел формування фінансових ресурсів, який приведений Белоліпецький В.Г. за рахунок прибутку, який залишається у розпорядженні підприємства та бюджетних асигнувань [2, с. 12].

Доповнює перелік джерел формування фінансових ресурсів Родіонова В.М., яка включає в джерела всі види прибутку, виручку від реалізації майна, що вибуло, стійкі пасиви, внутрішні ресурси, мобілізовані у будівництво. Крім того, в джерела формування фінансових ресурсів Родіонова В.М. включає кошти, отримані в порядку перерозподілу, а саме, страхові відшкодування, дивіденди і проценти, бюджетні субсидії [7, с. 25].

Зовсім іншу класифікацію джерел формування приводить Моляков Д.С. До власних джерел формування фінансових ресурсів Моляков Д.С. включає валовий дохід і амортизацію і водночас не включає до

джерел формування фінансових ресурсів виручку від реалізації майна, що вибуло, а також кошти, що поступають в порядку перерозподілу грошових надходжень, цільові надходження, стійкі пасиви [5, с. 36].

Слід зазначити, що Белоліпецький В.Г. та Колчіна Н.В. до складу джерел формування фінансових ресурсів включають кредиторську заборгованість. Ми вважаємо, що виникнення кредиторської заборгованості частіше не пов'язане із формуванням грошового потоку, а означає тільки відстрочку платежу, тому й не можна включати її до складу джерел фінансових ресурсів. Хоча, з іншого боку, в разі надходження виручки від реалізації продукції, в складі якої може бути кредиторська заборгованість, підприємство тимчасово може користуватися цими коштами до настання строку погашення платежу.

Деяко модифіковану класифікацію джерел формування фінансових ресурсів приводить Заєць Н.Є., який всі джерела фінансових ресурсів об'єднує у дві групи: перша група власні джерела — чистий дохід, амортизація, виручка від реалізації майна, що вибуло, стійкі пасиви, внутрішні ресурси, мобілізовані у будівництво. Друга група позикові кошти — кредити банків, кредиторська заборгованість [6, с.36]. У приведеній класифікації джерел фінансових ресурсів відсутні залучені грошові кошти, зокрема кошти від продажу цінних паперів.

Деякі автори всю сукупність джерел формування фінансових ресурсів поділяють на чотири групи [8, с. 10]:

ті, що формуються під час заснування підприємств: внески засновників у статутний фонд;

формується за рахунок власних та привієнних до них коштів: доходи від операційної діяльності, від здійснення фінансових інвестицій, позареалізаційних операцій, амортизаційні відрахування, виручка від реалізації майна, що вибуло, цільові надходження, стійкі пасиви;

мобілізуються на фінансовому ринку: надходження від емісії акцій, облігацій та інших цінних паперів, кредитні інвестиції;

надходять в порядку розподілу грошових надходжень: дивіденди, відсотки на цінні папери інших емітентів, пайові внески, надходження від галузевих структур, концернів, асоціацій, страхові відшкодування, бюджетні субсидії.

На наш погляд, приведена класифікація джерел формування фінансових ресурсів не дуже вдала з точки зору практичного управління формуванням фінансових ресурсів.

Отже, щодо класифікації джерел формування фінансових ресурсів, на нашу думку, більш правильно буде користуватись поділом їх на внутрішні й зовнішні (див.рис.1.).

Із запровадженням нових принципів організації фінансів підприємств, важливе місце в джерелах формування фінансових ресурсів стало належати пайовим та іншим внескам фізичних і юридичних осіб, членів трудового колективу, прибутку, амортизаційним відрахуванням та позиковим коштам замість бюджетних субсидій, надходжень від галузевих структур.

В таких умовах зростає відповідальність підприємств перед його власниками і кредиторами, а тому великого значення набуває ефективність управління фінансовими ресурсами, однією з умов чого є чітка

класифікація фінансових ресурсів, яка б відображала зміст фінансових відносин, що виникають при їх формуванні. Однак, в економічній літературі не існує єдиної класифікації фінансових ресурсів.

Рис. 1. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів

Джерелами власних фінансових ресурсів є: прибуток від усіх видів діяльності; амортизаційні відрахування, мобілізація внутрішніх ресурсів, стійкі пасиви, кошти, отримані від продажу цінних паперів, пайові та інші внески членів трудового колективу, юридичних та фізичних осіб, кошти від реалізації заставного майна, виручка від реалізації вибулого майна, страхове відшкодування, інші надходження.

Потреба підприємства в джерелах фінансових ресурсів не залишається постійною на протязі року. Вона може коливатися в залежності від різних факторів: сезонності виробництва, нерівномірності поставки товарно-матеріальних цінностей, несвоєчасного надходження грошових коштів на поточний рахунок підприємства за відвантажену продукцію. Тому економічно недоцільно формувати фінансові ресурси тільки за рахунок власних джерел — це знижує можливості акціонерного товариства у фінансуванні витрат, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції.

Найбільшу питому вагу в загальній сумі власних фінансових ресурсів займають амортизаційні відрахування та прибуток основної операційної діяльності.

Амортизаційні відрахування забезпечують відтворення основних засобів. Вони включаються до собівартості продукції і після її реалізації у складі виручки поступають на поточний рахунок підприємства. Розмір амортизаційних відрахувань залежить від балансової вартості основних засобів, норм амортизаційних відрахувань, структури груп основних засобів, а також тієї долі активної частини основних виробничих засобів, які підпадають під нарахування прискореної амортизації. Зношення будівель, споруд, устаткування, транспорту не відшкодовуються відразу в процесі нарахування амортизаційних відрахувань у зв'язку з цим останні можуть бути тимчасово вільними коштами і використовуватися на розширення і поповнення виробництва.

Світова практика виробила і випробувала різноманітні методи амортизаційних відрахувань, які протягом останніх років успішно застосовуються у господарській діяльності підприємств і фірм. До найуживаніших методів амортизації основних засобів можна віднести такі: рівномірної амортизації (рівномірного списання); прискореної амортизації (регресивної); зменшеного залишку; суми цілих значень років служби (кумулятивний); уповільненої амортизації (прогресивної); нарахування амортизації на основі виробітку або ресурсу об'єкта за весь період експлуатації.

Важливим власним джерелом формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання є прибуток. Його розмір залежить від підсумків роботи підприємства, ефективності використання залучених коштів. За рахунок прибутку сплачуються проценти по кредитах банку та облігаціях, дивіденди по акціям, а також вносяться передбачені законодавством України податки та інші платежі в бюджет.

Частина прибутку може спрямовуватися на виробничий або соціальний розвиток підприємства, збільшення статутного капіталу, резервного фонду, виплату працюючим грошових винагород, матеріальної допомоги. Розмір прибутку, який спрямовується на виплату дивідендів по акціям визначається трудовим колективом самостійно. В окремих випадках прибуток, який призначається для виплати дивідендів за згодою працюючих може бути капіталізований.

Джерелом формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання є нерозподілений прибуток. Він характеризує частину прибутку, яка одержана у минулому періоді і не використана за цільовим призначенням. Ця частина прибутку призначена для капіталізації, тобто для реінвестування на розвиток виробництва. По своєму економічному змісту нерозподілений прибуток є однією з форм резерву власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, який забезпечує їх виробничий розвиток у майбутньому періоді.

Суттєвим джерелом формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання є тимчасово вільні кошти даного підприємства, зокрема, кошти, призначенні для сплати податків, внесків до позабюджетних фондів до настання строків платежу. Кредиторська заборгованість, залучені кошти інших підприємств.

Важливим джерелом формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання є кредитні ресурси комерційних банків. Кредит забезпечує трансформацію грошового капіталу в позичковий, який перетікає у найбільш рентабельні виробництва або у виробництва, яким надається перевага, відповідно із загальнонаціональними програмами розвитку. Це змушує розвивати відповідні галузі, покращувати використання позичкового капіталу. Крім того, якщо товарний кредит пов'язаний тільки з відстрочкою платежу й не створює грошового потоку, то банківський кредит збільшує розмір фінансових ресурсів, суб'єктів господарювання. Однак, деякі економісти вважають, що роль банківського кредиту в ринковій економіці й не така висока. Так, Красавіна Л.Н вважає, що слід розглядати роль банків, а не кредиту як такого у впливі на ефективність розвитку економіки, напрямок й розміри вкладання коштів в кінцевому випадку визначається суб'єктивно, на основі задач, що ставить перед собою банк або його працівники,

тобто чи вигідним особисто їм на певний момент буде вкладання коштів [3, с. 46].

Ми вважаємо, що таке припущення є не коректним. Банк зацікавлений в отриманні прибутку від кредитування, а тому буде вкладати кошти в найбільш рентабельні, конкурентноспроможні підприємства, галузі, що забезпечить ефективний перерозподіл сукупного суспільного продукту, збільшення національного доходу. До речі, відомий західний економіст Й.Шумпетер, взагалі, бачив роль банківського кредиту не в участі у перерозподілі сукупного продукту, а тільки у створенні грошей в економіці [9, с. 3]. Однак, на нашу думку це невірно, як вже було сказано, банки зацікавлені у кредитуванні найбільш рентабельних галузей економіки, й таким чином, кредит сприяє переливу капіталу.

Також існує думка, що в ринковій економіці в силу високої конкуренції плата за банківські кредити падає, а це веде до того, що кредитори будуть обмежувати кредитування й віддавати перевагу іншим формам капіталовкладень [4, с. 84].

Ми вважаємо, що активній участі кредиту в регулюванні галузевих пропорцій перешкоджає недостатність розвитку ринкових принципів в економіці, її монополізація, криза виробництва. Нерівномірне інфляційне зростання цін призвело до істотних галузевих розбіжностей у прибутках, темпах нагромадження, швидкості оборотності грошей в результаті взаємних неплатежів. Більш прибутковим в порівнянні з вкладанням у виробництво стали вкладання в торгівлю, яка все більше, в міру розвитку інфляції, стає спекулятивною, виникає дисбаланс у механізмі кредитного перерозподілу. Такий стан речей веде до зниження ефективності банківського кредиту, його значення в економіці України як чинника розширеного відтворення виробництва. І хоча ця ситуація значною мірою породжена макроекономічною незбалансованістю, виправлення її за допомогою тільки втручання держави неможливе.

Управління фінансовими ресурсами підприємства характеризується якісною зміною співвідношення джерел і методів їх формування, результатом якого є забезпечення фінансової стійкості і позитивної динаміки рентабельності діяльності суб'єкта господарювання. Основною ознакою стабільного фінансового стану підприємства, його здатністю виживання в ринкових умовах є формування такого складу та структури фінансових ресурсів при якому забезпечується достатня фінансова стійкість. Фінансова стійкість відображає такий стан фінансових ресурсів, при якому мале підприємство, вільно здійснюючи маневрування грошовими засобами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробництва, реалізації продукції і має можливість забезпечити розширене відтворення. Отже, головною метою управління фінансовими ресурсами є забезпечення фінансової стійкості підприємства, в тому числі.

Фінансова стійкість підприємства характеризується системою абсолютних і відносних показників, які розраховують шляхом співвідношення власних і позикових коштів, що належать малому підприємству, його довгострокових і короткострокових зобов'язань, матеріальних оборотних коштів і власних джерел фінансових ресурсів.

Особливості формування фінансових ресурсів підприємства залежать від багатьох чинників, голов-

ними з яких є форма власності та організаційно — правова форма підприємства. Перелік організаційних форм, як правило закріплено у законодавстві тієї чи іншої країни.

Висновки. Функція держави у стабілізації економіки, зміцненні ринкових принципів господарювання, які забезпечують підвищення ролі кредиту, на нашу думку, повинна виконуватись перш за все у сфері зниження монополізації, побудови розумної податкової політики, дієвого і швидкого механізму стягнення прострочених боргів. Економічні перетворення повинні стати предметом все більшого дослідження не тільки в макроекономічному плані, а на рівні окремих суб'єктів господарювання. Адже зростання частки проблемних кредитів великою мірою пов'язано з недостатнім рівнем менеджменту на підприємствах, відсутністю фінансового контролінгу, свідомим збільшенням “мертвих боргів” у підприємницькому секторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоліпецький В.Г. Финансы фирмы — М.: ЮНИТИ, 1998. — 298 с.
2. Колчина В.М. Финансы предприятий — М.: Финансы, 1998. — 413 с.
3. Красавина Л.Н. Вопросы денежного обращения и кредита. — М.: МФИ, 1998. — 485 с.
4. Куштуев А.А. Показатели платежеспособности и ликвидности в оценке кредитоспособности заемщик // Деньги и кредит. — 1996. — №12. — с. 55—61.
5. Моляков Д.С. Финансы предприятий отраслей народного хозяйства. Учеб.пособие. — М.: Финансы и статистика, 1999. — 200 с.
6. Теория финансов. Под ред. Заяц Н.Е. Минск.: Вишэйшая школа. 1997. — 160 с.
7. Финансы. Под ред. В.М.Родионовой. — Финансы и статистика, 1995. — 400 с.
8. Финанси підприємств: Підручник / Кер. Авт.кол.: наук.ред. проф. А.М.Поддєрьогін. 5-те вид., перероб. Та доп. — К.: КНЕУ, 2004. — 546 с.
9. Экономическая теория на пороге XXI века. Под ред Ю.М.Осипова. — М.: ЮРИСТ, 1998. — 768 с.

Надійшла до редколегії 25.02.2009 р.